

אנציקלופדיה
עבודת ה' פנימית

א-ל - אלם

בלבבי משכן אבנה

השיעורים של הרב זמינים ב"קול הלשון"

073.295.1245 | ישראל | 718.521.5231 USA

אלם

אלם. אלם זהו מי ששומע ואינו מדבר כמו שאומרת הגמ' בריש חגיגה, ואלם הוא נוטריקון 'אישתקיל מילוליה' שנעתק דיבורו.

ובהרחבה יותר הלשון של אלם הוא מלשון של תוקף, לשון של חוזק, וכשזה מתגלה מצד גדרי דין זהו הדין של 'כל דאלים גבר' - שבזה יש את מחלוקת הראשונים האם ה'אלים' זה בראיות או בכח, וכשזה מתגלה מצד הקלקול זה 'גברא אלמא' שאינו ציית דינא.

האלם דקדושה שבשם אלקים, וכח האלמות שמצד הקלקול

והשורש הוא ברור כמו שמבואר הרבה ברבותינו - תיבת אלם נמצאת בשם אלקים שהוא אותיות אלם-י-ה.

יש את כח הדיבור שמתגלה בבריאה שזהו העשרה מאמרות שבהם נברא העולם - "בראשית ברא אלקים" וגו' - "ויאמר אלקים יהי אור" - "ויאמר אלקים יהי רקיע" וכן ע"ז הדרך, 'בדבר ה' שמים נעשו' - פה הוא בגימטריא אלקים כידוע בדברי רבותינו שהאלקים הוא היה המדבר.

והיפוכו של כח הדיבור הוא מציאות האלם שגנוז בשם אלקים - אלם-י-ה.

וביתר דיוק, כח האלמות מצד הקלקול זהו ה'אלהים אחרים' ובפרטות יותר כפי שהוזכר בסוגיא שבפעם הקודמת זהו אליל שאליל בגימטריא אלם, - וזהו לשון הפסוק שנאמר על עבודה זרה "עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם פה להם ולא ידברו" והגדרה של האליל - שהוא אלם, זהו שורש מציאות העבודה זרה, כח של שתיקה דקלקול, זהו "פה להם ולא ידברו".

אבל מצד הקדושה זה שם אלקים - 'תקיף ובעל היכולת', זהו הכח של האלם דקדושה, 'גברא אלמא' מצד התיקון שעליו נאמר 'כל דאלים גבר' - שהוא גובר בתוקף וחוזק.

וא"כ, זהו השורש של מציאות האלמות בלשון הקודש.

יתר על כן - מי שהוא אלם כפי שהוזכר מדברי הגמ' בחגיגה הגדרתו הוא 'שומע ואינו מדבר', 'אישתקיל מילוליה', כלומר שהכח שמתגלה בו הוא כח של שומע אבל אין לו את מציאות כח הדיבור, והיפוכו הוא המציאות של 'גברא אלמא' שהוא 'לא ציית דינא' [ציית = שומע] שאין לו מציאות של שמיעה, הוא ההיפך

מהאלם שהוא "שומע ואינו מדבר", ומשמעות 'שומע' הוא בבחינת 'שמיעא לי - סבירא לי' שהוא מקבל את הדבר והיפך כך הוא ה'גברא אלמא' שאינו שומע, - דבר והיפוכו.

שורש ה'אלם ב'מלא' - מציאות המליאות שבמקום חלל הפה

שורש השורשים - אותיות אלם מתחלפים לאותיות מלא, יש כח של דיבור באדם והכלי לאותו כח הוא הפה, הפה נקרא פה בלשון הקודש מלשון פתח, הפה של כל דבר הוא הפתח של הדבר, ומה שפתח נקרא פתח כידוע זהו נוטריקון פה-תוך, שכאן נעשה הפה להיכנס אל תוך הדבר - זהו פתח. ומצד כך, כאשר הדבר מלא לא שייך שיהיה מציאות של פתח, ורק כאשר הדבר ריקן - חלל שיש חללות בתוכו, יש מציאות של פתח.

ולכן, השורש הנעלם של מציאות האלם - האילמות - זה לא רק שהוא אינו מדבר כפשוטו, אלא שורש האילמות גנוז במעמקים מחמת שאין לו גדר של פה, שמכח שהוא מלא לכן אין לו מציאות של פה, - כל פה הוא מקום של חלל שהרי זה צורת הפה שמכח מקום החללות שבו נכנס לתוכו המאכל או המשקה למקום חלל הפה.

וכמו כן הוא בכח הדיבור שיוצא מחלל הפה - וזהו הלשון שמצינו בגמ' "לא הוה משני בדיבוריה אפי' הוה יהבי ליה כל חללי דעלמא" - למה מוזכר כאן דווקא לשון של 'חללי דעלמא' ביחס ל'לא משני בדיבוריה'? - כי כח הדיבור יוצא מחלל הפה, לכן דייקא נאמר כאן לשון של 'חללי' לגבי כך שהוא אינו משנה בדיבוריה. וא"כ, מציאות הפה הוא מציאות של חללות, - והיפך כך יש את המציאות של מליאות שהפה הוא במציאות של מליאות ואם הוא מלא לא יכול להיות בו מציאות של דיבור, - ובין זה לזה יש את הנקודה האמצעית שיש חללות, ויש מה שממלא את החלל שזוהי ההגדרה של עובר במעי אמו, שלעובר יש במעי אמו את מקום החלל שהוא הבית קיבול ובתוך החלל יש את מה שמתמלא שם, - זה מה שנאמר בלשון הפסוק "שני גויים בבטןך ושני לאומים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבוד צעיר" - המליאות הזו היא הנקראת 'לאם'.

וא"כ, יש אופן שהדבר מלא בעצם ויש אופן שהדבר הוא חלל ומקום החלל נתמלא, שעיקר הדבר הזה המתגלה במדרגת עובר כמו שהוזכר - 'לאום', "שני לאומים ממעיך יפרדו".

ומ"מ א"כ, שורש מציאות ההעדר של הדיבור שהוא הנקרא אלם הוא בבחינת כך שהדבר הוא מלא ואם הוא מלא לא שייך בו מציאות של דיבור.

הגדרת 'מלא' – מופקע מעצם מהלכי הדיבור

ובהגדרה הדקה בעומק שיש בה נפקא מינה לדינא – יש נידון בפוסקים שעוסק בו השאגת אריה בסי' ו' לגבי מי שהוא אלם שבהגדרה הכללית הרי הוא חייב בכל התורה כולה – פטורים שמקיפים את כל המצוות נאמר בחש"ו, אבל אלם על דרך כלל, הוא חייב בגדרי מצוות של תורה, רק שיש מקומות שצריך לבדוק שיש לו דעת שלימה, אבל בהגדרה הכוללת אלם הוא בר-דעת שחייב בכל התורה כולה, אמנם במצוות שנאמרו בדיבור והדוגמא השורשית והבהירה – מצות קריאת שמע, לכאורה הגדרת הדבר שהוא חייב רק שהוא אנוס מלקיימה – 'אריא הוא דרביע עליה' שהוא לא יכול לקיימה, זו ההגדרה הפשוטה, אבל השאגת אריה מחדש לדינא שאלם מחויב לשמוע מאחרים מדין 'שומע כעונה' כי אצל אלם זה גופא החיוב שלו, – כמובן שיש מקום עמוק לדון מתי נאמר 'שומע כעונה', האם 'שומע כעונה' זה 'היכי-תימצ' בעלמא שממילא גם אלם חייב או ש'שומע כעונה' נאמר במי שיכול להיות 'עונה' בו נאמר 'שומע כעונה' אבל אם הוא לא בר – 'עונה' לא נאמר בו הדין של שומע כעונה, זה בהגדרה פשוטה בגדרי הסברא.

אבל בעומק יותר לעניינא דידן כאן השתא – אם אלם ההגדרה שלו שהוא מי שמלא בעצם, א"כ הוא מופקע מעצם מהלכי הדיבור ולא שייך אצלו לכאורה שומע כעונה כי הוא מופקע מעצם מציאות הדיבור כי מקום הדיבור חל רק ממקום שיש חלל אבל במקום שאין חלל לא שייך של דיבור.

האלם העליון שקודם ליצירת מקום החלל – שזה שורש הדיבור הראשון

ובעומק הפנימי, כביכול קודם שנברא העולם "היה הוא ושמו אחד", "היה הוא ושמו לבדו" כלשון הפרקי דרבי אליעזר כידוע, ובתחילת מציאות הבריאה שנברא במאמר פיו יתברך, כביכול הקדוש ברוך הוא יצר מקום ריקן-חלל – זה שורש הדיבור הראשון, ולפיכך גדר של אלם-מלא בתפיסה העליונה השורשית של הקדושה, בהדגשה – לא מצד הקלקול של האילמות אלא מהצד העליון של האלם, גדרו והוייתו – הוא נמצא קודם שורש מציאות הדיבור שנתחדש בו העולם. כלומר, יש את העשרה מאמרות שבהם נברא העולם ויש את קודם הדיבור שהוא בבחינת 'עלה במחשבה' [- בלי להיכנס לכל הדקויות של הגדרות הסוגיא], אבל מ"מ, שורש האילמות הוא ממקום של "שתוק, כך עלה במחשבה", – יש מה שהאדם הוא בעצם בר-דיבור אלא שבאופן פרטי לאותו ענין הוא אינו מדבר, – זה ה'שתוק, כך עלה במחשבה' כפשוטו, אבל ברור הדבר שבשורש הדברים השתיקה באה מאותו מקום שהוא לפני מציאות הדיבור.

כלומר, בדברי הגמ' בחגיגה בדף ב' שהוזכרו שנאמר שם שההגדרה של אלם היא 'אישתקיל מילוליה', היינו שיש בו בעצם כח של דיבור רק 'אישתקיל מילוליה' – ובזה עצמו הרי לדינא יש בזה שני אופנים, אופן אחד של מי שהיה מדבר ואישתקיל מילוליה לאחר זמן ואופן של מי שנולד מעיקרא אלם, אבל בעומק יותר

שורש האלם דקדושה הוא לא בגדר 'אישתקיל מילוליה' - זה כבר הענף של האלם שזהו דברי הגמ' בחגיגה.

אבל בשורש הפנימי יותר מציאות האילמות נמצא באותו שורש שקדם למציאות הדיבור, במחשבה שקדמה לדיבור ויתר על כן אף למעלה ממדרגת המחשבה, - שם נמצא שורש האילמות, כביכול, האלם הוא במדרגה של למעלה ממציאות הגילוי של דיבור, זה מקום האילמות - וזוהי ההגדרה שהוגדר שאלם הוא אותיות מלא, ועל היחס הזה של האלם נאמר "כי את השמים ואת הארץ אני מלא", - כאשר מתגלה ה"מלא" א"כ, הגדרת הדבר שלא שייך שיהיה מציאות של דיבור.

עומק הנהגת החכם שאינו מדבר בפני מי שגדול ממנו

הרי כמו שמבואר במשנה באבות חלק מהנהגת החכם הוא "אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו" שזה מהנהגת דרך ארץ, אז בוודאי, כפשוטו זה צורה של הנהגה, אבל העומק של דברי חז"ל הוא כך - כאשר נמצא כאן מי שגדול ממנו א"כ זה בבחינה של "שירגא בטיהרא מאי אהני ליה" ונמצא שהכל מלא אור, - מה ההבדל בין הגדרת האור שקיימת ביום לבין ההארה שבאה ע"י נר שקיימת בחושך? כאשר יש חמה בטהרתה - הכל מלא אור, זה מליאות של אור, אבל בלילה יש מציאות של חושך והנר מאיר את החלל החשוך, - זה הרי ההבדל העצמי בין הארה של אור להארה של נר, האור מאיר את הכל בעצם, הוא ממלא את הכל אור וא"כ, הכל מלא מן האור, - "ויאמר אלקים יהי אור" דייקא אלקים - מלא י-ה, הכל מלא באור, אבל מדרגת הארת הנר זה כאשר הנר מאיר במקום שיש חללות, שיש חושך, - יש הסתר, - יש כיסוי, והוא מאיר בתוך תפיסת הכיסוי את הארתו.

כאשר אדם נמצא בפני מי שגדול ממנו הוא בבחינת "שירגא בטיהרא מאי אהני ליה" - 'בטיהרא' דייקא, ו'מאי אהני ליה' כלומר, כיון שהכל מלא מאותו מציאות של אור, א"כ האור של הנר שאמור לחול במקום שיש חלל - כאן הוא לא יכול להאיר באותה תפיסה, - זהו "שירגא בטיהרא מאי אהני ליה". וזה העומק של האילמות שמתגלה ב"אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו" כי במקום שיש גדול ממנו הרי שהכל מלא, ואם הכל מלא אין מציאות של דיבור כמו שנתחדד.

גילוי ה'אלם דקדושה' שבפורים

ולפי זה להבין עמוק - על אסתר נאמר "אין אסתר מגדת את עמה ואת מולדתה כאשר ציוה עליה מרדכי", ובוודאי, כפשוטו היה ציווי על אסתר ע"י מרדכי שהיא לא תגיד את עמה ואת מולדתה ועי"ז הרי נשתלשל כל סדר הדברים שהביא לגאולתם של ישראל, אבל ברור ופשוט הדבר שהשורש ש"אין אסתר מגדת" זה אותו שורש של מה שנאמר אצל רחל ש"תפסה פלך שתיקה" כלשון חז"ל, כלומר - זה לא מקרה שהיא

איננה מגדת את עמה ואת מולדתה בנקודה פרטית בלבד אלא האי-הגדה הזו היא מתגלה משורש מציאות האילמות העליונה, משם מתגלה מציאות זו ש"אין אסתר מגדת את עמה ואת מולדתה", כל ההארה חלה ממקום של אילמות.

ועומק הדברים – הרי כבר דקדקו רבותינו בלשון המשנה הראשונה במגילה: "מגילה נקראת בי"א, בי"ב, בי"ג, בי"ד בט"ו" מהו הלשון 'מגילה נקראת', לכאורה כפשוטו, היה צריך להיות הלשון "קורין את המגילה" – וזמן הקריאה כפי סדר הזמנים המנויים, ומה זה הלשון "מגילה נקראת".

ושורש הדבר מונח הרי בדרשת חז"ל הידועה על מה שנאמר בתחילת פ"ו במגילה "בלילה ההוא נדדה שנת המלך וגו' ויהיו נקראים" וגו' ודורשים חז"ל שהם היו נקראים מאליהם, כלומר – זה לא היה רק קריאה באופן שאחשורוש קורא או נערי המלך קוראים בפניו בלבד אלא 'ויהיו נקראים לפני המלך' – הם היו נקראים מאליהם.

ופשוט וברור הדבר, אם זה צורת הקריאה שנאמר בסיפור המגילה א"כ, כל קריאה וקריאה שאנחנו קוראים את המגילה, אנחנו קוראים אותה באותה מדרגה של 'ויהיו נקראים לפני המלך' שנאמר במגילה, – כל קריאת המגילה שנצטוינו לקרוא את המגילה – 'על מקרא מגילה' – הרי סתם 'המלך' זה מלכו של עולם כדרשת חז"ל כידוע מאד, וכשנאמר 'בלילה הוא נדדה שנת המלך' שמשם מתחיל תוקפו של נס [-] ומכח כך "חייב אדם לקרוא את המגילה בלילה" שזה מתחיל מהמקום של 'בלילה ההוא נדדה שנת המלך', וא"כ מכח ה'ויהיו נקראים', כל פעם שאנחנו קוראים את המגילה זה מדין 'ויהיו נקראים' – מאליהם, שם הוא השורש של מציאות הדיבור שמתגלה בקריאת המגילה.

פסח שבראשית המועדים – פה-סח, ופורים שבאחרית המועדים – אלם, מלא

והחידוד – מה שמונח ב"אין אסתר מגדת את עמה ואת מולדתה" – הראשית של המועדים הוא פסח שכידוע עד מאד זה נוטריקון פה-סח והסיפא של המועדים הוא פורים, פורים הוא ההיפך מפסח, – מה שבפסח יש מקום שהפה הוא סח, הפה הוא מדבר, בפורים הרי דייקא כל המהלך של חודש אדר הוא שחוק, וכאשר האדם שוחק הוא איננו מדבר, – "אז ימלא שחוק פינו" – כאשר יש מליאות של הפה מתגלה מדרגת שחוק, כאשר יש חללות של הפה מתגלה מדרגת דיבור, זה ההבדל בין פסח שהוא ראשית המועדים לאחרית המועדים שהוא פורים, ראשית המועדים יסודו הוא במדרגה של דיבור – שיחה – פה – סח, ואחרית המועדים שהוא פורים הוא במדרגה שהפה מלא, – הפה מלא בבחינת 'ימלא שחוק פינו', מכח שהפה מלא מתגלה ממנו מציאות של שחוק.

זה לא שבחודש אדר מתגלה שחוק ומכח כך ממלאים את הפה שחוק, אלא כיון שבחודש אדר מתגלה ה'אין אסתר מגדת', מתגלה ה'אלם דקדושה', מתגלה היין גימטריא אלם, שע"י ה'נכנס יין' שהוא המביא

לידי שחוק וקלות ראש – ומצד כך ה"אז ימלא שחוק" הוא מכח יין שזהו הסעודה דלעתיד לבוא – שור הבר, לויתן ויין המשומר – מכח הארת היין גימטריא אלם – מלא מתגלה מליאות של מציאות הפה, זה עומק ההארה של חודש אדר.

קריאת המגילה במדרגת 'ויהיו נקראים' – מאליהם', מכח מציאות המליאות

כאשר פיו של האדם מלא, לא שייך שיהיה מציאות כזאת שהוא יוכל לדבר, לא שייך שיהיה את המצוה של מקרא מגילה, – וודאי כפשוטו, כמו שכתבו הפוסקים שאדם צריך לקרוא את המגילה בלילה ולחזור ולקוראה ביום ורק לאחר מכן הוא יעשה את הסעודה – משתה היין שאחרי שהוא קיים את מצוות היום הוא יעשה את משתה היין, כי אילו הוא יקדים את המשתה א"כ בוודאי הוא יאבד את קריאת המגילה, – בלילה אין חיוב של משתה גמור, וביום מצד סדר המצוות עצמם צריך להקדים את מצות קריאת המגילה, משלוח מנות ומתנות לאביונים לזמן המשתה.

אבל בעומק ההגדרה היא כך – כפשוטו, אם נקדים את מציאות המשתה למציאות המקרא מגילה – לא יהיה שייך לקיים את המקרא מגילה מחמת שהוא מבושם – זה כפשוטו, אבל לפי מה שנתחדד זה מחמת שכאשר הוא שותה – מתגלה אצלו האופן של 'ימלא שחוק פינו', ואם הוא מלא לא שייך שיהיה אצלו מציאות של דיבור הוא הופך להיות אלם ולכן לא שייך שיהיה מקרא מגילה.

אבל בעומק עוד יותר כפי שנתחדד – קריאת המגילה היא לא במדרגה של קריאה כפשוטו, – הרי הגמ' אומרת "קריאתה זוהי הילולה", שהגמ' אומרת את זה לגבי השאלה מפני מה אין אומרים הלל בפורים ונאמרו בגמ' כמה תשובות בדבר, ואחת מהתשובות היא – "קריאתה זוהי הילולה", כל הלל נקרא מאותו לשון של הוללות, וכמובן יש 'הוללות דקלקול', אבל את ה'הוללות דקדושה' וה'הוללות דקדושה' הוא הנקרא הלל.

אבל מכל מקום כאשר מתגלה ההארה של מקרא מגילה, מהתפיסה העליונה זה מתגלה מתוך מדרגת "ימי משתה ושמחה", לא רק מצד זמן השתיה שזמן השתיה עיקרו – בלילה, אחרי קריאת מגילה של לילה, וביום, אחרי קריאת מגילה של יום, אלא עיקר מדרגת קריאת המגילה הוא במדרגה של ימי משתה ושמחה, ונמצא שקריאת המגילה מגיעה ממקום של מליאות, – אבל אם זה ממקום של מליאות הרי לא שייך שיהיה מקרא מגילה? – לכן נאמר 'ויהיו נקראים' – מאליהם', ולכן נאמר 'מגילה נקראת' ולא 'קוראים את המגילה', כי אם היו כתוב 'קוראים את המגילה' א"כ היו קוראים את המגילה מכח מדרגת הדיבור שהוא מדרגת פסח, אבל בפורים קריאת המגילה היא – 'ויהיו נקראים' – מאליהם", הכח של קריאת המגילה מגיע מאותו כח של מציאות המליאות.

דיבורו של מקום - ממקום של מליאות, ושל נברא - ממקום החללות

ולפיו להבין עמוק מאד - יש כח של דיבור של הבורא כביכול, ויש כח דיבור של נברא, בכח הדיבור של נברא כפשוטו, אם הוא מלא א"כ הוא לא יכול לדבר - זה כל מהלך פני הדברים שנתבאר עד השתא - זה האלם - מלא. וכדברי חז"ל "מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק, כלי מלא אינו מחזיק", ובערכין דידן השתא הפה הוא בבחינת 'כלי מחזיק' דהיינו שהוא מחזיק את הדיבור שיש לו את כח הדיבור, שזהו פה-סח - אבל מידתו של הקדוש ברוך הוא 'כלי מלא מחזיק' - "יהיב חכמה לחכימין" שאלו הדברי תורה של 'ודברת בם' מכח כך שהוא מלא שזהו ה'כלי מלא מחזיק', - הדיבור שהקדוש ברוך הוא מדבר הוא לא ממקום של חלל כביכול, אלא המקום שממנו הקדוש ברוך הוא מדבר הוא ממקום של מליאות - זה דיבור של מקום.

יש כאן הבדל עצמי בין כח המדבר שבאדם שעל שם כן הוא נקרא מדבר לכח הדיבור שמתגלה בדיבור של הקב"ה, - לגבי שבת קודש הגמ' דורשת מהפסוק 'ודבר דבר - שלא יהא דיבורך בחול כדיבורך בשבת' אז כפשוטו וודאי, שלא ידבר בעניינים דחול, אבל פשוט לכל בר-דעת שמונח כאן מדרגה אחרת של דיבור, - מה ההבדל בין דיבור של חול למדרגת דיבור של שבת? - פשוט - בדיבור של חול זהו חול מלשון חללות שהאדם מדבר ממקום של חללות זה גדר דיבור של חול, אבל כשנאמר "שלא יהא דיבורך בחול כדיבורך בשבת" זהו מכח ש"לכו"ע בשבת ניתנה תורה" וא"כ, הדיבור של שבת קודש הוא דיבור ממקום של "יהיב חכמה לחכימין", של 'כלי מלא מחזיק', משם מגיע המציאות של הדיבור.

מדרגת 'הקב"ה יושב ושונה כנגדו' - דבר ה' בפיו

זה עומק דברי חז"ל 'כל היושב ושונה הקדוש ברוך הוא יושב ושונה כנגדו', ומרחיב בזה בעל התניא במאמריו שכאשר האדם מדבר דברי תורה זה לא דיבור שהוא מדבר בעצמו, אלא דבר ה' בפיו - הוא המדבר, והעומק של הדברים זה מה שהוזכר השתא, מה ש"הקדוש ברוך הוא יושב ושונה כנגדו", א"כ כח הדיבור הוא לא דיבור של 'ריקן' אלא הוא דיבור של מליאות באופן של תוספת, - לא חסר שצריך למלאות אלא בגדר תוספת.

זה מה שנאמר אצל יוסף בחלומו "והנה אנחנו מאלמים אלומים" שזה נאמר דייקא ביוסף שהוא בבחינת תוספת, הדיבור הזה הוא הדיבור של מדרגת שבת קודש - זה עומק דברי חז"ל "שלא יהא דיבורך בחול כדיבורך בשבת", - 'דיבורך בחול' הוא ממקום של חללות אבל 'דיבורך בשבת' הוא מכח מדרגת מתן תורה - דבר ה', 'יהיב חכמה לחכימין', מציאות של מליאות.

"הדר קיבלוה בימי אחשורוש" כלשון הגמ' בשבת כידוע - בפרטות דידן השתא, מה שקיבלו בימי אחשורוש הם קיבלו את כח הדיבור של 'מגילה נקראת' - מאליה, 'קימו וקבלו' קימו למעלה מה שקבלו למטה כמו

שדורשת הגמרא, א"כ המקרא מגילה הופך להיות חלק ממציאיות של דברי תורה, וכדברי הגמ' בקשה אסתר קבעוני לדורות' - 'כתבוני לדורות', - יש את ה'כתבוני לדורות' שאסתר הופכת להיות חלק מהכתובים, כלומר - שזה הופך להיות דברי תורה, ובפרטות יותר, מתגלה במדרגת פורים - ובפרט בפורים שחל להיות בשבת - שאז מתגלה הרישא של 'לכו"ע בשבת ניתנה תורה' ומתגלה הסיפא של ה"הדר קיבלוה", שכשזה חל בשבת קודש מאיר ההארה של שלימות מדרגת מתן תורה בשבת עצמה.

מדרגת פורים שחל בשבת - מגילה נקראת מאליה

זה העומק של המקרא מגילה שצריך להיקראות בשבת, - אלא שכמובן, מצד תקנת רבה שיש חשש שמא יוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, יש גזירה שלא קוראים את המגילה בשבת, אבל בעומק אם היו קוראים את המגילה בשבת - היה הגילוי של ה"שלא יהיה דיבורך בחול כדיבורך בשבת" כי מצד עיקר מדרגת מגילה היא נקראת בשבת.

ובדקות, בשבת היא נקראת מאליה, זה עומק המדרגה של קריאת המגילה בשבת, - מצד החיצוניות זה מכח גזירה דרבה שמא יוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, אבל מצד הפנימיות 'מגילה נקראת' - מאליה, אלא שביומין דחול כיון שיש עדיין צד של חללות לכן צריך גם לקרוא כפשוטו, אבל בשבת קודש המגילה נקראת מאליה.

זה ה"קימו למעלה מה שקבלו למטה".

ולהבין עמוק - מי שהוא אלם הגדרתו הוא 'שומע ואינו מדבר', וכפשוטו 'שומע ואינו מדבר' כוונת הדבר שהוא שומע מה שאומרים לו אבל מה שהוא רוצה לדבר הוא לא יכול לדבר, - אבל לא זה עומק ההגדרה של אלם, - אלם שהוא 'שומע ואינו מדבר' כלומר, שמה שהוא מדבר זה מחמת מה שהוא שומע מישהו אחר מדבר, כלומר - הדיבור שהוא מדבר זה מחמת שהוא שומע כאן קול - שהוא קול ה', - זהו אלם שהוא שומע ואינו מדבר, הוא אינו מדבר מצד עצמו אלא הוא שומע את קול ה' - מעין מה שנאמר אצל משה רבינו "שכינה מדברת מתוך גרונו", אז בחיצוניות זה התגלה במה שמשה היה מגמגם - 'כבד פה וכבד לשון', אבל בעומק מה שהוא היה כבד פה וכבד לשון זה מחמת שהדיבור לא בא ממנו, - כלפי הדיבור הפרטי שלו נאמר עליו שהוא היה כבד פה וכבד לשון, אבל הדיבור הפנימי שהוא דיבור של קול ה' שמתגלה בתוכו, הדיבור הזה הוא דבר ה', ומצד כך זה ההבחנה של האלם - 'אלם דקדושה' שכל דיבורו הוא אינו אלא דבר ה' שמדבר בפיו.

זה נאמר במדרגת משה רבינו וכדרשת חז"ל "מרדכי בדורו כמשה בדורו" - ומכח כך מתגלה הדיבור של קריאת המגילה שקריאת המגילה היא במדרגה של "והיו נקראים - מאליהם", מכח הדבר ה', - הפה מלא במציאות של שחוק ומה שיש קריאת המגילה - היא נקראת מאליה, זה כח האילמות של קדושה.

'לישנא בישא דהמן' - דביקות בדיבור של חללות והפקעתו הגמורה בהארת פורים שחל

בשבת

ובזה מכחידיים את כח של המן - עמלק שתלה עבודה זרה בגופו בבחינת אליל כמו שנתבאר בפעם הקודמת, וכמו שאומרים חז"ל "לית דידע לישנא בישא כהמן" - מה כוונת הדבר 'לישנא בישא כהמן'? - אז וודאי, יש את מה שהוא מדבר שזה לישנא בישא, אבל בעומק, מי שמדבר לישנא בישא - הוא מדבר דיבורים של חללות ולעומת כך מי שמדבר לשון טוב הוא מדבר דיבור של מליאות - הוא זה שמדבר וע"י דיבורו הוא ממלא את הדבר, משא"כ מי שמדבר לישנא בישא הוא מדבר דיבור שכולו חסר, כולו חללות, זהו הלשון הרע שהוא בבחינת 'הפחתא', החסר, זה תפיסת "לית דידע לישנא בישא כהמן".

והדקות של הדברים מובן מאליו - המן דבק בכח הדיבור ובחסר שבדיבור, בחללות שבדיבור, זה נקרא "לית דידע לישנא בישא כהמן", - יש מה שהפה הוא חלל וממלאים אותו בדברי קדושה שזה דיבור טוב ויש מה שהפה הוא חלל וממלאים אותו בדברי רע שזהו דיבור של לשון הרע, והמן - כל היותו היה צד הדיבור של רע, כלומר - הוא היה דבק בחללות של הפה, - זה ה'לית דידע לישנא בישא כהמן', - זה לא רק שהיה לו דיבור פרטי של חללות אלא עצם היותו היתה דביקה בדיבור של החלל, בדיבור של ההעדר, זה גופא טענת המן - של חללות.

ונמצא שכשפורים חל בשבת הוא ההיפך הגמור של כל ה"לית דידע לישנא בישא כהמן", ההפקעה הגמורה של ה'לישנא בישא' דהמן, מתגלה האור ההפוך של המקרא מגילה באופן של 'נקראים מאליהם', אור של מקרא מגילה של שבת קודש שמכחה הוא באופן של נקראים מאליהם, ואז האדם יכול לשמוע את המגילה כשחל יום הפורים בשבת.

עומק דבר ד' שממלא את כל הבריאה

ומכח כך מאיר מעמקי הדבר של ה'דבר ד' שממלא את כל מציאות הבריאה, - וזה עומק דברי חז"ל הידועים שהרמב"ם גם מביאם בהלכות פורים שכל הכתובים עתידים להיבטל חוץ ממגילת אסתר, ועומק הדברים הוא כך - מגילת אסתר לא מבררת רק את מה שנאמר בתוך המגילה אלא היא מבררת שכל מה שיש בבריאה אינו אלא דבר ה', כל הנבראים כולם הם בהבחנה של אלמים ורק דבר ה' הוא הכח המדבר. על זה נאמר "בדבר מלך שלטון" שזה ה'המלך' שמתגלה במגילה כדברי חז"ל שכל מקום שנאמר 'המלך' זהו מלכו של עולם, מתגלה כח הדיבור של המקום, של מלכו של עולם, שכל הבריאה כולה היא גילוי של "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם", "לעולם הוי"ה דברך נצב בשמים" וכדברי רבותינו הידועים שהעולם מלא מאותו מציאות של דיבור.

ובעומק – זה היה מדרגת מתן תורה כמו שאומרים חז"ל כידוע, שכל דיבור ודיבור שיצא מפיו של הקדוש ברוך הוא נתפשט בכל העולם כולו – ולאחר מכן נחקק בלוחות, מה עומק הדבר שכל דיבור נתפשט בכל העולם כולו – דיבור שמגיע ממקום של מליאות – הוא ממלא את כל העולם כולו וזה נקרא שהדיבור נתפשט בכל העולם כולו. דיבור שמגיע ממקום של ריקנות הרי שהוא נקלט היכן שהוא מוצא מקום ריקן – שם יש לו בית קיבול והוא נקלט שם, זה מקומו, אבל דיבור שיסוד הווייתו הוא ממקום של מליאות הוא ממלא את הכל כי הוא הגיע ממקום מלא – "את השמים ואת הארץ אני מלא".

עומק השחוק דפורים – שחוק על כל הבריאה כולה

זה המדרגה של שחוק של יום הפורים, כל זמן שהאדם נמצא במדרגה שהדיבור שלו הוא במקום של 'דיבור בחול' הוא לא שייך למדרגה של שחוק, רק כאשר האדם מגיע למדרגה של 'אלם דקדושה' שמדרגת הדיבור שלו הוא דבר ה' – הוא 'שומע ואינו מדבר' זה ההגדרה הפנימית דקדושה, ובמקום הזה – הוא נמצא במקום של מליאות, ואז, כל מה שנעשה כאן בבריאה נראה הכל כשחוק כי בחיצוניות נראה דיבורים של בני אדם שבני אדם מדברים ועושים, אבל בעומק אינו אלא דבר ה', זה העומק של השחוק שמתראה בכל מעמקי הבריאה.

השחוק של ימי הפורים הוא לא שחוק רק על מה שהיה בימי המן, אלא זה שחוק על כל הבריאה כולה, כי כשרואים שכל מה שיש בבריאה זה רק דבר ה', כשרואים שכל דיבורי בני אדם ותולדותיהם שהוא המעשה שהם עושים בבחינת 'מדבר ועושה', כל זה אינו אלא רק דיבורו של מקום, א"כ נעשה שחוק מכל הדיבורים כולם שיש בעולם, זה עומק המדרגה של הדיבור שחל בו שחוק.

וזה מה שאמר מתחילה אחשורוש – "להיות כל איש שורר בביתו ומדבר כלשון עמו" כלומר – שלכל אחד יש לו את הדיבור שלו, – אבל זה רק תחילת המגילה, משא"כ בסיפא של המגילה שזה ימי הפורים – שחוק – יש רק דיבור אחד, וכל הדיבורים הופכים להיות שחוק.

זו המדרגה הפנימית של השמחה של הימים האלה – "ימי משתה ושמחה" שכאשר מתגלה המשתה – מתגלה המקום של היין גימטריא מלא, גימטריא אלם כמו שנתבאר, והשמחה המגיעה משם היא שמחה של לעתיד לבוא – "אז ימלא שחוק פיניו".

סיכום קצר וחלקי [נושא השיעור - בירור שרשי כח הדיבור והאילמות למדרגותיהם וענפיהם]

א. הפה המדבר, יש בו חלל, וכח הדיבור שנמצא בו יוצא מחלל הפה, ואלם שבצד הקלקול נעתק ממנו הדיבור, - בשורש דתיקון, זהו מכח "את השמים ואת הארץ אני מלא" [- אותיות אלם] שלפני יצירת מקום החלל, שלא שייך בו מציאות הדיבור.

ב. דיבור של נברא הוא 'כלי ריקן מחזיק' - דיבור ממקום של ריקנות שבא למלא חלל, אבל דיבור של הקב"ה שהוא 'כלי מלא מחזיק' הוא ממקום של מליאות, והוא לא בא למלאות חסר - חלל אלא בגדר תוספת, ולכך הוא דיבור שממלא את כל הבריאה.

ג. "דיבורך בשבת" ו"הקב"ה יושב ושונה כנגדו" זהו עומק מדרגת ה'שומע ואינו מדבר', הוא אינו מדבר מצד עצמו אלא דיבורו הוא מה ששומע את דבר ה' שמתגלה בתוכו, ובהרחבה יותר זה מתגלה בבריאה שכל הנבראים הם אלמים ואין יש אלא דבר ה'.

ד. קריאת המגילה היא במדרגה של 'ימי משתה' - שמכח היין [גימטריא אלם - מלא] מתגלה ה'ימלא שחוק פיננו', ולכך הקריאה היא ממקום של מליאות בבחינת "ויהיו נקראים - מאליהם" - ופנימיות פורים שחל בשבת שאף אין צורך בקריאה כפשוטו - ושלימות המדרגה - הגילוי של דיבור אחד שקיים בבריאה שהופך את כל הדיבורים בעולם לשחוק.